

Автор, використовуючи типову для XX століття психологізацію міфологічного сюжету, показує, як легко людська свідомість сприймає брехню та фальсифікацію, чим і користується Тіресій для досягнення політичної та ідеологічної мети.

Література

1. Українка Леся Зібрання творів у 12 томах. Київ: Наукова думка. 1976. Т. 4. 353 с.
2. Французька п'єса XX століття. Театральний авангард. Київ: Основи, 1993. 511 с.
3. Фоміна Г. В., Нямцу А. Є. Міф і легенда у загальнокультурному просторі: монографія. Чернівці: Рута, 2009. 239 с.

Соколовська Ю. С.,
кандидат філологічних наук,
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

МЕТАФОРИЗАЦІЯ ОБРАЗУ ОСЕНІ У ТВОРЧОСТІ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Протягом тривалого часу метафора є об'єктом досліджень науковців, але своє актуальне значення для літературознавчої науки зберігає й сьогодні. Пояснюється це тим, що “метафора відображає взаємозв'язок мислення з особливостями мовної реалізації та є продуктивним елементом розвитку і збагачення мови” [3, 42]. Науковці підкреслюють, що в метафорі реалізується здатність людини виділяти і створювати подібність між різними предметами й класами предметів. Посилаючись на класифікації Ю. Левіна [3, 40] та І. Качуровського [3, 42], у пропонованій студії основна увага віддається метафорі-персоніфікації (прозопопеї за І. Качуровським) та метафорі-порівнянню як різновидів метафор, що активно функціонують у сучасному українському літературному процесі.

Мета статті полягає у вивченні метафоричних конструкцій образу осені у прозі Ірен Роздобудько в контексті сучасної масової літератури та визначенні їх ролі у моделюванні художньо-образної системи.

Особливої уваги в образній системі Ірен Роздобудько заслуговує індивідуально-авторська парадигма образу осені. Взагалі можна зробити висновок, що осінь – улюблена пора року авторки, через оригінальну інтерпретацію якої розкривається внутрішній світ персонажів. Осінь у мисткині складова вічного колообігу в природі, яка – в переносному значенні – швидше не вік, а стан душі, психологічна настроєвість.

Поетичний міф осені у прозі Ірен Роздобудько формується через слово, колір, звук, смак, тобто свого роду через озвучений живопис, завдяки якому справді можна відчутися присмак осені та духмяного квіткового аромату: “Люблю вересень. Цього року він був особливо теплим і якимось смачним, а повітря просякнуте запахом кави, під вечір набувало густого листяного аромату із присмаком хризантем” [4, 120]. Такий красивий вересневий пейзаж ніби не передбачав сумного розвитку подій: зникнення Ліки та початок її важкого психологічного періоду життя. Присутня тут синестезія реалізує співвідношення свідомого і несвідомого в процесі авторської метафоризації.

Спокійний осінній пейзаж поданий у романі Ірен Роздобудько “Перейти темряву”: “... Сад бринів щебетом пташок, шелестом листя, часом це дихання саду уривалося звуком падіння стиглого плоду з якогось дерева, і на мить наставала тиша. Сонячні промінчики стирчали в кронах дерев, мов соломинки, спускалися до землі й утворювали на ній золоту сіть. Солодке повітря можна спробувати на смак, висунувши язика...” [6, 36]. За допомогою яскравих слухових деталей простежується чітка картина тихого

осіннього саду: сад бринів, листя шелестіло, живе дихання саду, падіння стиглого плоду. Домінуюча слухова образна символіка поєднується із звуковим лейтмотивом – алітерацією (домінанта літери “с”), що надає пейзажу неабиякої сонячності, світлості та спокою. Замилувавшись неймовірною красою сільської природи, Марта роздумувала над питанням: чому люди розмінюють спокійне тихе життя в обіймах чарівної природи на бурхливий ритм людського існування посеред міського пилу автомобільного шосе: “Від чого ВОНИ тікають до міст, подумала вона, чому ЇМ не сидиться в такому садку? Чому дають загинути бібліотекам і клубам, до яких ходили в юності, чому не народжують дітей тут – серед спокою і тиші. Їдуть годувати себе ілюзіями...” [6, 36].

Категорія природи у романі “Зів’ялі квіти викидають” виступає своєрідним тлом для духовного розвитку героїв твору, зокрема для однієї з головних героїнь – Стефки, молодій дівчині, няні Будинку творчості для самотніх акторів театру й кіно, доля якої не була щедра на подарунки та приємні сюрпризи: “Запах осені пробивався навіть крізь подвійні віконні рами. Червоні й жовті – нереальні, інопланетні! – дерева в своїй останній відчайдушній розлогості тулилися одне до одного, утворюючи щільне олійне полотно. Вітер коливав цю насичену густу масу, смоли, і все перемішувалося, зрушувалося, й на червоному листяному тлі з’являлися жовті чи зелені плями” [5, 42]. Саме ця “краса насиченої кольорами осені” розбудила у Стефці добру, чуйну людину, яка здатна відчувати, любити і співпереживати. Недаремно Ірен Роздобудько вжила у даному пейзажі червону, жовту й зелену палітру кольорів, адже саме їх яскраві відтінки допомогли Стефці “побачити себе – такою, якою була зсередини” і справді відчувти той запах осені, що “пробивався навіть крізь подвійні віконні рами”.

Красиве відтворення осінніх пейзажних замальовок спостерігаємо й в інших представників масової літератури, зокрема Галини Вдовиченко (“Тамдевін”, “Інші пів’яблука”, “Купальниця”), Андрія Кокотюхи (“Привид з Валової”) та Анни Хоми (“Репетитор”).

Щоб підкреслити емоційну тональність прохолодного жовтня А. Кокотюха у ретро-детективі “Привид з Валової” вдається до антропоморфізації, використовуючи при цьому експресивно марковані дієслова: дмухає, розважається, гуде, мете, жбурляє, бризкає, а у парі з нічним вітром та дрібним дощиком “спльовує холодні цівочки в лице” і “лоскоче відкриту шию” головному герою роману Климу Кошовому: “жовтень... дмухнув прохолодним вітром, наче розважався, гудучи протягами по брамах. Мів брук опалим листям, де-не-де підхоплювали його, закручуючи в повітрі, жбурляючи під ноги останніх загулялих перехожих” [2, 181]. Похмурий пейзаж жовтневої ночі служить своєрідною маскувальною декорацією – йдеться про ніч як гострий збудник психоемоційних переживань Клима Кошового. Він опинився в екстремальній ситуації, навідуючись до таємничого замку на Валовій, де, за свідченням очевидців, розгулює привид чорної пані.

Свого роду постмодерний осучаснений образ осені пропонує читачам Анна Хома у романі “Репетитор”. Золота пора в письменниці зображена не в принадних кольорах та відтінках, а, навпаки: “Непривітною, гниленькою і безволосою видалася цього річ осінь...”. Не приваблює головного героя Андрія й шурхотіння осіннього листя: “Жовтень. Місяць зморщених шурхітливих трупиків” [7, 147]. Пригнічуюча кольорова гама осені у творі – це вияв емоційного стану головного героя Андрія. А. Хома, змальовуючи осінь в похмурому ракурсі, намагалася відобразити безрадісний сірий період в житті хлопця – його покинула мама, створивши нову сім’ю. Окрім того, 18-літній Андрій віднайшов рідного батька, який довгий час не здогадувався про існування сина: “Місяць жовтень асфальтовим катком котив землею, зминаючи всю яскравість і пишність, на яку натрапляв. Залякуючи ранніми приморозками та пізніми світанками...”.

Згодом природа засвідчує примирення Андрія з батьком: “Примиривши осінь саму з собою, листопад спочивав на лаврах прощення і благодаті, час від часу сторожко

поглядаючи на світ гостроокими кетягами горобини, чистячи до блиску небо, пробуючи на смак повітря...”. Окрім того, в романі “Репетитор” зустрічаємо й інше трактування останнього осіннього місяця: “Зрадник осені. Відданий бой-френд зими” [7, 198]. Як бачимо, завдяки зорово-смаковим та зображальним характеристикам твір наповнюється насиченою палітрою відчуттів, створюючи відповідний настрій героїв, їхній душевний неспокій, замилювання тощо.

Художні інтерпретації образу осені, які допомагають передати стан душі героїв, збагачують прозу й Г. Вдовиченко. На противагу Анні Хомі, авторка в романі “Тамдевін” репрезентує благородний світлий образ жовтневої пори, де через цікаву метафоризацію розкриваються найтонші настроєві моменти твору, передається динаміка внутрішніх трансформацій. Головна героїня Анна, вирушивши з мегаполісу до сільської місцевості, де проживає її подруга, віднайшла тут бажаний душевний спокій, внутрішню рівновагу, якої їй так не вистачало в подружньому житті з Олегом: “який розкішний зрілий жовтень... Осінь піднімалася від землі до неба. Можливо, це загальне правило, якого дотепер не помічала?.. Е ні, у кожного дерева – свій характер. У довгому волоссі придорожніх верб вже блимали сріблясто-жовті нитки, що нагадувало мелірування тоненькими смужками по зеленому” [1, 33]. Набирається сили Анна й у спогляданні чарівного осіннього лісу: “Ліс золотаво-срібний, казковий: золото дерев та рудого шару листя під ногами, срібло букових стовбурів та летючої павутини в повітрі” [1, 60].

Отже, як митець Ірен Роздобудько особливо чутливо сприймає навколишній світ, а тому метафоризація осені, оздоблена витонченим звукописом і відчуттям ритму, набуває особливого значення в загальній системі образотворення. Метафоричність виступає особливим знаком авторського стилю аналізованої письменниці, відображаючи специфіку світобачення та світоприйняття авторки. Щодо прози інших сучасних масових письменників, то хоча їм і характерна оригінальна творча уява, підсвідомі реакції на явища дійсності та самотність образності, але палітра метафоричних комбінацій не така різноманітна, як у прозі Ірен Роздобудько, проте також відіграє важливу ідейно-естетичну роль, насамперед у розкритті певних психофізіологічних таємниць персонажної системи.

Література

1. Вдовиченко Г. Тамдевін. Вовчі історії замку Гербуртів: збірка / передм. Г. Пагутяк. Харків: КСД, 2015. 224 с.
2. Кокотюха А. Привид із Валової. Харків: Фоліо, 2015. 283 с.
3. Кравець Л. Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст.: монографія. К. : ВЦ Академія, 2012. 416 с.
4. Роздобудько Ірен. Гудзик: психол. драма. Харків: Фоліо, 2007. 222 с.
5. Роздобудько Ірен. Зів'ялі квіти викидають. Київ: Нора-Друк, 2006. 203 с.
6. Роздобудько Ірен. Перейти темряву. Харків: Фоліо, 2010. 155 с.
7. Хома Анна. Репетитор: роман. Львів: АРС, 2013. 208 с.

Староста О. І.,

аспірант,

ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

КОНЦЕПЦІЯ МИТЦЯ У ФІЛОСОФСЬКІЙ ЛІРИЦІ ВОЛОДИМИРА САМІЙЛЕНКА

Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. українська література перебувала в стані переходу від реалістичної концепції до модерної. Увиразнення ціннісних орієнтирів, закладених у працях митців попередньої доби, поєднувалося з новими світоглядно-